

vergadering van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerde grondslag."

"Blijft altoos nog op den bodem van ons lieve Vaderland een enig verschijnsel, dat zulk een groote schare van heinde en verre samenstroomt, om de belangen eener school voor Hooger Onderwijs te bespreken; om te onderzoeken, wat voor den bloei eener Universiteit gedaan kan worden door vrijwillige samenwerking van mannen en vrouwen, die zelve voor het grootste deel nooit met Hooger Onderwijs in rechtstreeksche aanraking zijn geweest en toch de hooge betekenis der wetenschap voor het leven van het volk in kerk en maatschappij met woord en daad erkennen."

Wij hopen en verwachten dat ook Rome, dat zoo machtig heet en groot, maar nog steeds zijne onmacht toont, om te komen tot de stichting eener Universiteit, die het in ons Vaderland niet minder wenschelijk achten kan dan elders waar het ook, onafhankelijk van den Staat, zijne eigen Hoogescholen stichtte; wij hopen, dat allen, die uit een geestelijk beginsel wenschen te leven, nog eens den moed en de kracht mogen erlangen, om met ons te strijden voor de vrijheid van het Hooger Onderwijs en in dit opzicht te doen als wij."

Ik zeg dit, ofschoon de Vrije Universiteit in opspraak gebracht is, als zou zij niet vrij zijn, omdat zij, zoo beweert men, de vrijheid van het Woord niet eerbiedigt. Maar, rondt u gezegd, ik begrijp het niet, hoe men ter wereld zoo spreken kan, wanneer men alleen maar acht geeft op den naam onzer Universiteit."

Die naam zegt toch duidelijk genoeg, dat zij niet alleen vrij wil zijn, vrij namelijk in tegenstelling met de Universiteiten van den Staat, maar dat zij geheel en al wil staan op den grondslag der Gereformeerde beginselen. Zij kan en mag geene andere vrijheid geven, dan een vrijheid binnen deze grenzen. Wij iemand dezer grondslag niet, dan begrijp ik zeer goed, dat hij zich aan de Vrije Universiteit niet vrij gevoelt; wie de Gereformeerde beginselen belijdt, kan zich evenmin vrij gevoelen aan een Roomsche Universiteit; maar is het billijk daarover te klagen? Is reeds honderdmaal gezegd, dat een visch niet vrij is op het drooge, maar laat daarom aan een visch zijn eigen element en gun aan een landdier het zijne. Dat is niet eng en bekrompen, maar zoo alleen wordt de vrijheid geëerbiedigd en gehandhaafd."

En we hebben waartlijk niet te klagen over gebrek aan ruimte van beweging, wanneer we blijven op den grondslag der Gereformeerde beginselen. Zij overtreffen in uitgebreidheid de ruimte van den Oceaan, want zij omvatten het geheele menschenleven, ja geheel de schepping Gods en meer nog, ook de kennis van God zelf, den Oneindigen. Zij leeren dat uit God, door God en tot God alle dingen zijn, dat niet alleen het geestelijke, maar ook het natuurlijke; niet alleen de theologie, maar ook de rechtswetenschap en ook de wetenschap van den menschelijken geest en van de natuur."

Maar, 't is wonderlijk, juist deze ruimte, deze uitgebreidheid van terrein wordt haar betwist. Wilt ge uwe Gereformeerde beginselen beperken tot de theologie, dat laat zich nog hooren, maar kan men inkomen; maar meent ge in ernst dat zij ook op elk ander gebied van het leven en de wetenschap moeten gelden, moeten gelden als beginselen, dan zegt men: nee, zoo ver niet; zij gaat buiten uw terrein. Zoo verwijt men ons bekrompenheid, en antwoorden wij: neen, wij zijn niet bekrompen, wij zijn zoo ruim mogelijk, dan is het antwoord: ja, maar gij behoort bekrompen te zijn, dat past U."

En toch, wij verstaan die redeneering, want wij kennen haren grond. De Gereformeerde beginselen zijn niet alleen ruim van omvang, maar zij gaan ook diep, tot op den diepten grond der dingen."

Wie aan de oppervlakte blijft kan zich beroepen op het Woord van Christus: "geeft dan den keizer wat des keizers en God wat Godes is"; om daarmede eene dualistische scheiding te verdedigen tusschen het leven in den Staat en in de Kerk; hij kan wijzen op het antwoord dat Christus geeft aan den mensch uit de schare die tot Hem zeide: "Meester, zeg mijnen broeder, dat hij met mij de erfenis deelt"; en tot antwoord ontving: "Mensch, wie heeft mij tot eenen rechter of scheidsman over u allen gesteld? om daarmede te bewijzen, dat de dienst van Christus niet te maken heeft met de zaken van het tijdelijke leven; hij kan ons vragen, of Jesus dan niet vermanend zegt tot Martha, die het zich druk maakte in de dingen dezer wereld: "Martha, Martha, die bekommert en ontrust u over vele dingen; maar één ding is doodlijk; om met dit woord goed te praten de meening, dat het eigenlijk verkeerd is zich in te laten met de dingen van het dagelijksche leven. En waar zóik einden, wilde ik opsommen wat men al zou kunnen aanvoeren, om een standpunt te verdedigen, dat, hoe goed en vroom de bedoeling ook moge zijn van hen, die aldus redeneeren, in den grond toch heidensch is. De oude Grieken en Romeinen namelijk bezaten boeken met oude orakelspreuken of zoogenoemde godspreekers. Deze gebruikten zij zóó, dat, wanneer zij bij eenige gelegenheid raad zochten oflicht in de toekomst, deze boeken op goed geluk werden opgeslagen en eene spreuk, die op het opengeslagen blad voorkwam, werd uitgelezen en toegepast op het geval, waarvoor men raad of licht zocht, zonder dat naar samenhang of gedachtegang verder werd gevraagd. Dat een dergelijk vragen naar den wil der goden in het verduisterde en van God vervreemde bijgeloofige hart opkwam, laat zich verstaan, maar dat het ook door de Christenen uit de Heidenen werd toegepast op de Schrift, zoodat zij als een orakelboek werd geraadpleegd, is één van de vele Inkrupels uit het heidendom in Christus' kerk, die haar van den rechten weg hebben afgeleid, onomwringelijk veel kwaad hebben gesticht en den Naam des Heeren onzer hebben aangedaan."

Tegen een dergelijk gebruik nu van de Schrift verzet zij zelve zich met alle kracht; zij wil niet maar opgeslagen, zij wil onderzocht worden. Zij wijst van de oppervlakte naar de diepte van den soevereinen raad Gods wóór alle eeuwen; zij sluit van dien raad niets uit, geen haar op ons hoofd, geen muscuje dat ter aarde valt, geen kwaad, dat er in de staat geschiedt. Maar zij stelt niet alles op één lijn. De dingen en de gebeurtenissen in het geestelijke leven, en evenmin in het natuurlijke, staan niet los naast elkander, maar in onderling verband en dat onderling verband is weer een gevolg van een verband, dat daar onder ligt en dat verband wijst weer heen naar een nog dieper liggende grond. Het is de Schrift zelf, die niet slechts op éene plaats, maar telkens bij vernieuwing ons wijst op den boom met zijne wortels in de diepte en zijne vruchten in de hoogte, als het beeld van het natuurlijke zoo wel als van het geestelijke leven; zij spreekt van beginselen der dingen, van oorzaken der gebeurtenissen, van zaad in allerlei zin, van soorten en geslachten, kortom van een verband, waarvan het organische leven in de natuur het aanschouwelijke beeld is. Beeld, zeg ik. Wan

het staat niet zóó, dat we in de dieren- en plantenwereld, dat wondervolle samenstel van deelen en geheel, van eenheid in de veelheid, van veelheid in de eenheid, van één levensprincipe naar vaste wet zich ontwikkelende in eene veelheid van vormen, in werkelijkheid zouden hebben, en dat in de maatschappij, in de kerk, in de wetenschap een organisch leven slechts als beeldspraak genoemd kan worden. Juist integendeel. Laat ons toch niet het geestelijke door het natuurlijke verzwakken, maar door het zienlijke opklommen tot het onzienlijke, uit het tijdelijke doordringen tot het eeuwige. Konden wij, zooals wij een stoffelijk organisme, 't zij dier of plant, buiten ons op een afstand beschouwen en overzien en daardoor eenen indruk verkrijgen van de eenheid en samenhang in de veelheid, zoo ook het menscheelike geslacht, en de geestelijke wereld, in 't midden waarvan wij nu leven, beschouwen op een afstand, overzien in het licht der eeuwigheid, dan zouden wij eenen samenhang en een verband in breedte en diepte bewonderen, waarvan het prachtigste organisme op de aarde nog slechts eene zwakke schaduw vertoont. Dat verband, dien samenhang te onderzoeken en na te speuren, dat eischt de Schrift; daardoor ingeleid te worden in de diepten van Gods raad en wezen is eene zaligheid, die den Apostel de woorden op de lippen brengt: O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods! En wel zullen wij die diepte nimmer kunnen peilen; hoe ondoorzoekelijk zijn zijne oordelen en onomsprekelijkheid zijne wegen!" roept de Apostel uit en de Prediker raag al het werk Gods dat de mensch niet kan uitvinden, het werk, dat onder de zon geschiedt, om hetwelk een mensch arbeid om te zoeken, maar hij zal het niet uitvinden."

Maar dat is geene teleurstelling; het is veeleer de oorzaak onzer zaligheid; wij zijn en blijven tot in alle eeuwigheid afhankelijk en liep-rikte schepselen; dat is ons wezen, daar kunnen en daar mogen wij niet buiten gaan; wat de duivel ons voorspiegelde in het paradijs: gij zult als God zijn, blijft eeuwig een leugen van onzen eersten vijand. Maar als schepselen onzen Schepper te kennen als onzen Vader; eeuwiglijk te drinken uit de fontein van al wat goed is; zonder einde zijne wegen en werken, zijn raad en wezen te kennen, te loven en te verheerlijken; dat is eene zaligheid, die Gods wijsheid alleen kon uitdenken voor de menschen kinderen met wie hare vermakelingen waren voor het begin der wereld."

En wat zijn nu onze Gereformeerde beginselen? God heeft geschapen den hemel en de aarde, en in dien hemel zijne engelen en op de aarde zijne menschen en voor die menschen heeft Hij die aarde toebereid en versierd en verlevendigd met plant en dier, waarover de mensch zou heerschen; en dien mensch heeft Hij gewild als een menscheelike geslacht uit éénen bloede gesproten, en dien mensch heeft Hij geschapen naar zijn beeld en gelijkenis, in ware kennis, gerechtigheid en heiligheid. Door dien kennenden geest stelde Hij den mensch in betrekking tot Zichzelf en tot geheel zijne schepping."

De mensch zou God kennen en de schepping Gods: den hemel met zon en maan en sterren, de aarde in hare lengte en breedte en diepte; de planten en de dieren en de stoffen die op en in haar zijn; de mensch zou kennen zijn eigen lichaam; hij zou ook kennen zichzelf als zijn geslacht en de verhoudingen van allerlei aard, die met en door dat geslacht naar den wil Gods gegeven waren; hij zou eindelijk in zijn zelfbewustzijn zijn eigen geest kennen als een licht uit dat eeuw'g licht, het Woord Gods, hetwelk verlicht een iegelijk mensch, komende in de wereld."

Ziedaar, mijne hoorders, velelei terrein der wetenschap, samen vormend één geheel, dat alles omvat: een onmetelijke rijkdom van kennis en wijsheid. Maar, en laat ons nu daar vooral op letten, God heeft gewild, dat die kennis langs eenen bepaalden weg zou tot stand komen. God schiep niet een plat vlak en daarin alles naast elkander, enkel uitgebreid. Hij schiep de ruimte in lengte, breedte en hoogte of diepte, en alle ding zóó, dat het een deel van die ruimte inneemt. Datzelfde nu geldt ook van de kennis, die het wezen der dingen in onze ziel weerkaatst. Zij ontstaat zóó, dat het één niet het andere gekend wordt; dat er feiten van kennis zijn, die, aan de oppervlakte liggende, door ons rechtstreeks worden waargenomen; dat daar achter of daar onder andere liggen, die uit de eerste kunnen worden afgeleid, onder deze weer andere en zoo verder, al dieper en dieper. Denkt u voor een oogenblik, mijne hoorders, dat gij alle zinnen en sterren en manen die in den hemel zijn, alle landen en zeeën, alle planten en dieren; alle menschen van alle geslachten, uw lichaam van binnen en van buiten tot in de kleinste bijzonderheden hadt aanschouwd en van die aanschouwing een beeld hadt bewaard, dat gij alle feiten hadt waargenomen uit de geschiedenis der eeuwen tot op den tegenwoordigen tijd; dat gij al de feiten van uw eigen geestesleven, van uwe eerste jeugd af, in uw zelfbewustzijn tegenwoordig hadt; dan zoudt ge zonder meer, nog geene kennis, veel minder nog wetenschap hebben. Maar denkt u nu, dat God de Heere u van den aanvang der schepping of liever, als ik het zóó zeggen mag, van de eerste scheppingsgedachte af, had getoond en doen kennen, hoe Hij door zijnen Geest den aanvang maakte van de stoffen der wereld, hoe Hij die hemelbollen voortbracht met hunne eigenschappen en de krachten die ze voortbewegen; hoe Hij de aarde toebereidde met bergen en afgronden, met de vlakke velden, zeeën en rivieren; hoe Hij al de planten een ieder naar haren aard uit de aarde deed voortkomen en de krachten in haar legde, om op te groeien en uit zich het zaad voort te brengen, dat weer voor gelijksoortige planten den grondslag van haar bestaan in zich bevatte. Kortom, indien Hij U zóó deelenoet had willen maken van die wijsheid, die beschreven wordt in het achtste hoofdstuk der Spreuken, wanneer gij aldus van den oorsprong af alles in de geestelijke en in de natuurlijke wereld in zijn ontstaan en opbouw en volcinding, in zijn onderling verband en wezen hadt kunnen nagaan, dan zoudt gij de ware wetenschap heitten, dan zou geen veelheid u verbijsteren, geen oppervlaktigheid u kwelen, maar gij zoudt niet anders kunnen doen dan altoos door jubelende roemen de diepte van den rijkdom der wijsheid en der kennis Gods. Doch ook dan nog zoudt gij uwen God niet kennen in de volheid van Zijn wezen; gij zoudt nog met de heilige engelen uwaangezicht moeten bedekken, want God is groot en wij begrijpen het niet; er is geen doorgronding van zijn verstand."

Maar wanneer we aldus het werk Gods nagaan, dan zien we wat de Gereformeerde beginselen zijn. Want ziet, die grondgedachten, die op elk gebied der schepping in het natuurlijke en het geestelijke den samenhang en den grond uitmaken, die als het ware de takken zijn, waaruit de twijgen en steng